ULKOMINISTERIÖ LAUSUNTO PC0TQ23X-10
Konsulipalvelut
KPA-20 Lainsäädäntösihteeri Tommy Walkila 07.01.2019

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite
Kirjallinen vastine HE 217/2018 vp

Asia
HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI ULKOMAALAISLAIN MUUTTAMISESTA

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt ulkoministeriöltä kirjallista vastinetta asiantuntijalausunnoista, jotka koskevat hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 217/2018 vp). Ulkoministeriön maahantuloasioiden yksikkö lausuu vastinepyynnön johdosta ja DNA-tutkimuksen suorittamisesta EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen valossa seuraavaa.

Oikeusministeriön lausunto

Oikeusministeriö on todennut 18.12.2018 päivätyssä lausunnossaan hallintovaliokunnalle ulkomaalaislain 190 a §:n ehdotetun 2 momentin osalta, että mainittu säännös selkeytyisi, jos siinä todettaisiin yksinkertaisesti, että sähköinen oikaisuvaatimus voidaan toimittaa vain ulkoministeriölle. Ehdotuksen lisämaininta toimittamisesta Suomessa ja ulkomailla ei oikeusministeriön näkemyksen mukaan ole tarpeen. *Ulkoministeriö kannattaa oikeusministeriön muutosehdotusta*. Lain 190 a §:n 2 momentin viimeinen lause kuuluisi seuraavasti: ”*Sähköinen oikaisuvaatimus voidaan toimittaa vain ulkoministeriölle”*.

Ulkomaalaislain 190 b §:n ehdotetun 5 momentin mukaan ulkoministeriön suoritteiden maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992) ja sen nojalla. Ulkoministeriö toteaa, että momentin muotoilu perustuu oikeusministeriön 12.9.2018 (VN/4006/2018) lausunnossa ulkoministeriölle lausuttuun. Oikeusministeriön lausunnossa hallintovaliokunnalle oikeusministeriö on kuitenkin pitänyt momentin muotoilua jossain määrin epätäsmällisenä ja antanut uuden muutosehdotuksen. Toisaalta sisäministeriö on 18.12.2018 päivätyssä lausunnossaan hallintovaliokunnalle todennut, että uusi esitetty 5 momentti vaikuttaa tarpeettomalta ja olisi syytä poistaa ottaen huomioon sen, ettei näin ole säädetty myöskään muiden ulkomaalaislain nojalla aiheutuvien suoritteiden maksullisuutta koskien. *Ulkoministeriö kannattaa sisäministeriön muutosehdotusta ulkomaalaislain 190 b §:n 5 momentin poistamisesta*.

Sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston lausunto

Sisäministeriö on 18.12.2018 päivätyssä lausunnossaan hallintovaliokunnalle ehdottanut, että ulkomaalaislain esitetyn 190 b §:n 1 momentista poistettaisiin tarpeettomana ensimmäinen lause, jonka mukaan oikaisuvaatimuksen käsittely on maksullinen. Sisäministeriön mukaan ehdotetulla säännöksellä lienee vain informatiivinen merkitys. Toisaalta oikeusministeriö on 12.9.2018 (VN/4006/2018) ulkoministeriölle lausunut, että oikaisuvaatimuksen maksullisuuden tulee ilmetä selvästi laista. Oikeusministeriön mukaan tältä osin säännöksessä tulisi selkeästi todeta, että oikaisuvaatimuksen käsittely on maksullinen ja tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi lisäämällä sitä koskeva maininta ehdotetun 190 b §:n 1 momenttiin. Ulkoministeriö tuo esiin sen, että momentin muotoilu perustuu sanatarkasti oikeusministeriön yksiselitteiseen kantaan edellä mainitussa lausunnossaan ulkoministeriölle. Lisäksi on huomioitava, että oikaisuvaatimuksen maksullisuus ei ilmene pykälän otsikoinnista, jota ei ole tarkoitus muuttaa. *Ulkoministeriö katsoo oikeusministeriön tavoin, että oikaisuvaatimuksen maksullisuuden tulisi kuitenkin ilmetä selvästi laista ja ehdotetun momentin ensimmäinen lause - ”Oikaisuvaatimuksen käsittely on maksullinen” - olisi siten edelleen tarpeellinen*.

Sisäministeriö on lisäksi hallintovaliokunnalle lausunut, että oikaisuvaatimuksen käsittelymaksun palauttamista koskevan ulkomaalaislain 190 b §:n 2 momentin osalta sisäministeriössä on mietitty, mikä on oikea säädöstaso säätää asiasta. Sisäministeriön mukaan harkita voisi vielä, onko säännöksen paikka ulkomaalaislaissa vai tulisiko siitä säätää esimerkiksi ulkoministeriön suoritteiden maksuja koskevassa maksuasetuksessa. Ulkoministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunta on oikeudenkäyntimaksua (HE 143/2010 vp) koskien katsonut lausunnossaan (ks. PeVL 35/2010 vp), että oikeudenkäyntimaksun etukäteismaksamisen asettaminen edellytykseksi asian käsittelyyn ottamiselle rajoittaa perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa eikä siitä voida säätää asetuksella. *Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että vaikka oikaisuvaatimuksen käsittelymaksu ei ole perustuslakivaliokunnan tarkoittama oikeudenkäyntimaksu, oikaisuvaatimus on kuitenkin luonteeltaan muutoksenhakua. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon myös sen, mitä perustuslakivaliokunnan mietinnössä on lausuttu, oikaisuvaatimuksen käsittelymaksun palauttamisesta olisi perusteltua säätää asetuksen sijasta lailla ulkomaalaislain 190 b §:n ehdotetussa 2 momentissa ilmenevällä tavalla.*

DNA-tutkimuksen suorittamisen osalta esitetyn uuden ulkomaalaislain 66 §:n 2 momentin mukaan DNA-tutkimusta varten tarvittava näyte otetaan suun limakalvolta tai verinäytteenä. Verinäytteen ottaa terveydenhuollon ammattihenkilö. Näyte lähetetään 1 momentissa mainitulle tutkimuksen tekijälle. Lausunnossaan hallintovaliokunnalle sisäministeriö on kertonut pohtineensa, jääkö pykälän teksti liian avoimeksi sen osalta, kuka näytteen ottaa. Sisäministeriö on halunnut vielä nostaa harkittavaksi, tulisiko myös pykälässä näkyä selvästi, että näytteen suun limakalvolta voisi ottaa hakija itse, virkamies tai muu tarkoitukseen soveltuva henkilö. Esitetyn lainkohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 217/2018 vp) todetaan, että näytteen ottaja voisi olla kussakin tapauksessa tarkoituksenmukaisin henkilö. Itsenäiseen toimintaan pystyvä aikuinen asianosainen voisi ottaa näytteen itse, mutta lapselta ja itsenäiseen näytteenottoon kykenemättömältä henkilöltä näytteen voisi ottaa huoltaja, saattaja tai muu tarkoitukseen soveltuva henkilö. Maahanmuuttovirasto on 14.12.2018 päivätyssä lausunnossaan (MIG-Dno-2018-2129) hallintovaliokunnalle pitänyt tärkeänä, ettei DNA-näytteen ottajaa määritellä laissa suun limakalvolta otettavan näytteen osalta tiukasti.

Maahanmuuttoviraston mukaan hallituksen esityksen mukainen muotoilu mahdollistaa tämän. *Ulkoministeriö katsoo Maahanmuuttoviraston tavoin, että ulkomaalaislain 66 §:n 2 momentin muotoilu ottaa joustavasti ja tehokkaasti huomioon näytteenottajien moninaisuuden ja muuttuvat olosuhteet, joissa tutkimusnäytteitä otetaan muuallakin kuin Suomessa*.

Sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ja Poliisihallituksen lausunto

Sosiaali- ja terveysministeriö 18.12.2018, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 18.12.2018 (THL/2215/4.00.02/2018) ja Poliisihallitus 14.12.2018 (POL-2018-56048) ovat lausuneet hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta. Ulkoministeriöllä ei ole mainittujen lausuntojen osalta lausuttavaa.

DNA-tutkimuksen suorittaminen ja Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 217/2018 vp) ulkomaalaislain 66 §:n ehdotetut muutokset DNA-tutkimuksen suorittamisesta täyttävät EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen edellytykset henkilötietojen käsittelystä seuraavasti.

DNA-tutkimuksen suorittamista koskevan näytteenoton seurauksena syntyy geneettisiä tietoja, joita käsitellään. Ulkomaalaislain 66 §:n ja sitä koskevan ehdotetun 2 momentin mukaan DNA-tutkimusta varten tarvittava näyte otetaan suun limakalvolta tai verinäytteenä. Verinäytteen ottaa terveydenhuollon ammattihenkilö. Näyte lähetetään 1 momentissa mainitulle tutkimuksen tekijälle.

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä eli ns. arkaluonteisia tietoja koskeva käsittely on pääsääntöisesti kiellettyä. Artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely, joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä geneettisten tai biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä.

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädetään myös arkaluonteisten tietojen käsittelykieltoa koskevista poikkeuksista. Artiklan 2 kohdan mukaan edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta, jos sovelletaan jotakin seuraavista: a) rekisteröity on antanut nimenomaisen suostumuksensa kyseisten henkilötietojen käsittelyyn yhtä tai useampaa tiettyä tarkoitusta varten, paitsi jos unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä säädetään, että 1 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei voida kumota rekisteröidyn suostumuksella; [---].

Ulkomaalaislain 65 §:n 2 momentin mukaan, jota ehdotetut lakimuutokset eivät koske, asianosaiselle on annettava asianmukaiset tiedot DNA-tutkimuksen tarkoituksesta ja luonteesta sekä siihen liittyvistä seurauksista ja vaaroista. DNA-tutkimuksen suorittaminen edellyttää, että tutkittava on antanut tietoon ja vapaaseen tahtoon perustuvan kirjallisen suostumuksensa. Tutkimustietoja ei voida käyttää muuhun tarkoitukseen kuin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä olevan perhesiteen selvittämiseen tutkittavan henkilön antamassa suostumuksessa yksilöidyissä tapauksissa.

Selvitettäessä perhesidettä ulkomaalaislaissa säädetyllä tavalla DNA-tutkimus suoritetaan tutkittavan henkilön informoidulla ja nimenomaisella suostumuksella. Näin ollen ulkoministeriö katsoo, että DNA-tutkimuksen suorittaminen ulkomaalaislain nykytilassa sekä lain 66 §:n ehdotetut säännösmuutokset ovat sopusoinnussa EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjen henkilötietojen käsittelyä koskevien edellytysten kanssa.

Liitteet -

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Maahantuloasioiden yksikkö
KPA-20 Tommy Walkila

Asiasanat	MAAHANTULO, OLESKELULUVAT, VIISUMIT
Hoitaa	**KPA-20**
Hoitaa UE	
Koordinoi	
Tiedoksi	KPA-01; KPA-30

Laatija jakanut